

Rebo amb emoció la medalla d'Honor de la Xarxa Vives d'universitats.

La primera paraula que se m'acut és dir-vos *Gràcies*. Gràcies a tots els que heu pensat en mi i gràcies a l'amic i conterrani Lluís Gimeno Betí per les seves falagueres paraules.

Recullo un guardó que, com se sol dir, és immerescut. Ací, però, si que ho és i dec el premi a la vostra generositat.

Vinc del País Valencià, de l'antic Regne de València, i des d'allà he tingut el plaer de travessar tota la catalanitat. L'estudi del català m'ha esperonat sempre i, mentre era a Suïssa, aprofitava els lleures per estudiar la llengua materna. Un dels primers mots que vaig tractar fou *tardor*, el qual precisament es congruïa en aquestes terres i anà baixant cap a Barcelona i altres indrets del domini lingüístic. Precisament la trajectòria de *tardor* és la mateixa que en féu la *sardana*, "la dansa més bella que es fa i es desfà", que té el seu origen al vell comtat i terra de Cerdanya i ha anat també baixant.

Per cert que el mot *tardor* ha anat desplaçant l'altra denominació de l'estació de l'any, que era *primavera de l'hivern*. Fa uns cent cinquanta anys, per exemple, ningú no deia *tardor* a Barcelona. L'il·lustre meteoròleg Eduard Fontserè, que, vers 1950, tenia més de cent anys, em confirmava aleshores que en la seva joventut no coneixia *tardor*.

Ja veieu les bones coses que des d'ací ens envieu als altres catalans.

És sabuda la dicotomia entre estàndard (o millor, com es deia abans, la llengua literària) i dialecte.

No es cap secret que, l'any 1932, Pompeu Fabra va redactar el *Diccionari General de la Llengua Catalana*, es basà principalment en la llengua cultivada dels barcelonins. Quan, però, a causa de les circumstàncies polítiques, hagué d'exiliar-se al Rosselló, es trobà amb un panorama lingüístic nou. Llavors envià a l'IEC una llista de quinze rossellonesismes, dels quals, a la segona edició del diccionari, només van passar-ne vuit pel filtre de Ramon Aramon i de Carles Riba, responsables de l'edició. Són els següents: *descossolar* 'destruir els fonaments', *envermenat* 'ple de cucs', a l'*encop* 'alhora', *espellir* 'descloure's', *espellida* 'acció de descloure's', *flingar* 'fimbrar', *sarda* 'sardina', *repotegar* 'rondinar, reganyar'.

Voldria dir que el primer d'aquests mots (*descossolar* 'destruir els fonaments') em porta a la memòria un article que jo mateix vaig escriure el 1958 a la ZPhP sobre rossellonès antic *causol* i rossellonès modern *coşsol*; això és, 'fonaments d'un edifici'. Si em permeteu, explicaré ràpidament l'origen i l'evolució d'aquest mot, el qual surt per primera vegada en la traducció llatina de la *Legenda aurea*, també els filòlegs l'anomenem *Vides de sants rosselloneses*. Cal partir del llatí CALX, CALCIS en el sentit de 'peu d'un arbre', 'base' i així ho trobem, des de Ramon Llull fins a altres escriptors catalans, com a *cals d'un arbre*. Ara bé, sortint del significat de 'base', 'soca', que convé semànticament al rossellonès antic *causol*, rossellonès modern *coşsol* podem suposar una forma diminutiva *CALCEOLUM.

Vegem ara, si voleu, la part fonètica. La forma antiga *causol* no presenta cap dificultat. És ben sabut el fet que la L implosiva en català antic vacil·la entre la seva conservació o la seva vocalització en -u-. En el nostre text alternen les dues solucions, tant en síl·laba tònica (*altre / autre*) com àtona (*cauderes* provinent de CALDARIAS). Aquest darrer cas és el nostre. Tampoc no hi ha cap dificultat en la forma moderna *coşsol*. Tinguem en compte, com bé explicà Joan Coromines, que en la zona septentrional del Pallars, Cerdanya i Rosselló avui en dia "predomina la l, si bé amb excepcions soltes de u". Entre aquestes excepcions tenim els rossellonesos moderns com *taupa* 'talpa' i *escofir* 'escalfir'. Aquest darrer és particularment instructiu, puix que mostra un greu d'evolució més avançat *escalfir* - *escaufir* - *escofir* (compareu el català antic *atobar* que ve de TALB). Doncs bé, el nostre *coşsol* actual és una reducció de l'antic *causol* o millor *cauçol* procedent de *CALCEOLUM, derivat de CALX.

Espero no haver-vos avorrit gaire amb aquestes giravoltes fonètiques. Ara només em resta tornar a agrair a la Xarxa Vives d'universitats l'elecció i agrair-vos a tots vosaltres que m'hàgiu acompanyat en rebre aquesta Medalla d'honor.

Moltes gràcies a tots de bell nou.